

Zitierhinweis

Čornej, Petr: Rezension über: František Šmahel, Die Basler Kompaktaten mit den Hussiten (1436). Untersuchung und Edition, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2019, in: Český časopis historický, 2020, 1, S. 189-195, DOI: 10.15463/rec.910524751

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

stavby, ktorá dnes slúži ako mešita Zeyrek. Zároveň sa však dozvedáme, že turecká strana je pomerne necitlivá k byzantským pamiatkam, v čase Ousterhoutovho prieskumu totiž nebol povolený ani archeologický prieskum stavby. Pod podlahou sa totiž stále môžu nachádzať pozostatky Komnenovcov, pretože nad dlážkou sa nachádzali iba kenotafy. Pantokrator mal pre Komnenovcov mimoriadny význam. Táto inštitúcia sčasti vychádzala z koncepcie kostola svätých apoštolov. Práve tu bola pochovaná väčšina ranostredovekých byzantských cisárov počnúc Konštantínom ktorý sa stal vzorom ideláneho panovníka ale zároveň i svätcom od ktorého mohli byzantskí cisári odvodzovať svoj pôvod. Aj v prípade Pirošky a Jána to bolo isté *Imitatio Constantini* resp. *Imitatio Helenae* a taktiež Piroškino svätorečenie, čo malo sakralizovať dynastiu Komnenovcov.

Štúdia maďarskej historičky Etele Kiss (Maďarské národné múzeum) skúma Pirošku a jej vzťah k Bohorodičke. Autorka tu načrtáva i tú možnosť, že Piroškin život zostával trochu ukrytý, čo malo predstavovať *imitatio Mariae*. Samotná Bohorodička bola kľúčová pre stredoveké Uhorsko. Prvý uhorský kráľ Štefan jej zasvätil niekoľko katedrál, kláštorov ale i celú krajinu. Unikátna podobizeň Panny Márie je zachovaná i na uhorskom korunovačnom plášti z roku 1031. Práve tento artefakt mohol byť ovplyvnený byzantským umením a najmä tunajším kultom Bohorodičky. Autorka predstavuje i ďalšie príklady uhorského umenia s vyobrazením Bohorodičky, hoci často zachované fragmentárne. Štúdia analyzuje i niektoré Piroškine podobizne v rukopisoch. Nepochybné je zaujímavé jej stvárnenie ako milosrdenstva.

Ďalšie štúdie, autori Roman Shlyakhtin a Foteini Spingou, analyzujú epitafy pre Pirošku, ich rozdielny charakter a celkovo to, akým spôsobom sa utvárala pamäť a spomienka na príslušníkov dynastie Komnenovcov. Predmetné epitafy tvoria prílohy práce.

Predložený zborník prichádza s novými poznatkami a s novým pohľadom na osobnosť arpádovskej princeznej a neskoršej byzantskej cisárovnjej a kláštora Pantokrator, ktorý založila s pomocou svojho manžela. Ako Robert Ousterhout hodnotí v závere, veľa zostáva nezodpovedaného, Piroškino dielo pretrvalo. Hoci práca obsahuje niekoľko drobných omylov či preklepov, čitateľovi poskytuje naozaj vydarený náhľad do byzantského sveta.

Peter Bučko

František ŠMAHEL

Die Basler Kompaktaten mit den Hussiten (1436). Untersuchung und Edition

(= Monumenta Germaniae Historica. Studien und Texte, Bd. 65)

Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2019, XXII + 226 s.,

ISBN 978-3-447-11179-9; ISSN 0938-6432.

Napsat recenzi na Šmahelovo pojednání o deseti listinách, jež spolu s dalšími úředními písemnostmi uzavřely období husitské revoluce, by bylo velmi snadné a zároveň zbytečné. Stačilo by shrnout postřehy řady recenzentů, kteří se, nejednou velmi obsáhle a vesměs erudovaně, vyslovili k autorově české knize o basilejských kompaktátech, víceméně totožné

s hlavním textem otištěným v německé publikaci.¹ Německé vydání práce však přináší podstatný a mimořádný bonus, totiž moderní edici basilejských kompaktát. Naplňuje tak úkol, k jehož uskutečnění František Šmahel, s poukazem na již dávno nevyhovující zpřístupnění kompaktát v Archivu českém,² vehementně a opakovaně vyzýval. Už to je sám o sobě vynikající vědecký čin, za který mu budou badatelé o dějinách husitství, velkých reformních koncilů i evropské reformaci vděční.

Ještě dříve, než si podrobněji všimnu vlastní edice, považuji za nutné zasadit Šmahelovu knihu do širšího historiografického kontextu. Výzkum spojený s problematikou kompaktát se v českém dějepisectví netěšil přílišné oblibě. Na konci 19. století dokonce převážil názor, že kompaktáta byla nedůstojným kompromisem, který husitství kromě neúplného uznání laického kalicha, v podstatě nic nepřinesl a znamenal zjevný ústup od programu, s nímž vstupovalo na dějinnou scénu. Tento mylný pohled, ukotvený v etickém perfekcionismu i v dobově podmíněných sympatiích k radikálním směrům, ovládal (nejen) český vědecký diskurs téměř celé jedno století. Překonat se ho podařilo až v průběhu posledních tří decenníí.³ To je také hlavní důvod, proč speciálních, ať již analytických či syntetických prací, věnovaných genezi kompaktát není příliš mnoho. Podrobně se vyjednáváním o kompaktáta zabývali na české straně Václav Vladivoj Tomek a především neprávem opomíjený Jaroslav Prokeš. Velká vlna zájmu o tuto problematiku se příznacně vzedmula krátce před rokem 1989, kdy téma do širších evropských souvislostí zasadil František Kavka, zatímco historický význam kompaktát rehabilitoval Josef Válka, ze zahraničních znalců pak zejména Winfried Eberhard.⁴

- 1 František ŠMAHEL, *Basilejská kompaktáta. Příběh deseti listin*, Praha 2011. K tomu Tomáš BOROVSÝ (Časopis Matice moravské /ČMM/ 131, 2012, s. 196), Josef ŠRÁMEK (Vlastivědný věstník moravský 64, 2012, s. 366–369), Blanka ZILYNSKÁ (Studia mediaevalia Bohemica /SMB/ 4, 2012, s. 317–318), Jaroslav BOUBÍN (ČČH 111, 2013, s. 897–898), Adam PÁLKA (Husitský Tábor 18, 2013, s. 247–252), Pavel SPUNAR (Listy filologické 136, 2013, s. 538–539). Eviduji i anotaci Ivana HLAVÁČKA (Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters 68, 2012, s. 637).
- 2 *Archiv český III* (dále jen *AČ*), ed. František Palacký, Praha 1844, zvláště s. 398–412 (č. 4), 421–426 (č. 11), 434–437 (č. 14), 442–44 (č. 18).
- 3 Blíže Zdeněk V. DAVID, *Nalezení střední cesty. Liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*, Praha 2012, s. 39–42.
- 4 Wáclaw Władiwoj TOMEK, *Dějepis města Prahy IV*, ²Praha 1899, s. 570–587, 600–629, 651–663, 667–715; Jaroslav PROKEŠ, *M. Prokop z Plzně. Příspěvek k vývoji konservativní strany husitské*, Praha 1927, s. 51–102; František KAVKA, *Obležení Plzně roku 1433/1434, pražská kompaktáta a Zikmund*, *Minulostí Západočeského kraje* 20, 1984, s. 125–131; TÝŽ, *Zikmundova politika let 1429–1434 a husitství*, *Husitský Tábor* 8, 1985, s. 89–105 (obě stati přetištěny in: František KAVKA, *Oblédnutí za padesáti lety ve službě českému dějepisectví*, Praha 2002, s. 226–257); TÝŽ, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 1998, s. 180–207; Josef VÁLKA, *Cesta Moravy ke kompaktátům*, *Jižní Morava* 24, 1988, s. 91–114 (přetištěno in: Josef VÁLKA, *Husitství na Moravě. Náboženská snášenlivost. Jan Amos Komenský*, Brno 2005, s. 117–147); TÝŽ, *Zikmund a husité. Jak zakončit (husitskou) revoluci*, ČMM 128, 2009, s. 3–33, zvláště s. 20–27; TÝŽ, *Kompaktáta a kapitulace. Charta stavovských svobod?*, ČMM 129,

František Šmahel se k dohodám mezi husity a basilejským koncilem poprvé detailněji vyslovil na jihlavské konferenci v červnu 1991 a poté poměrně obsáhle v rámci svého monumentálního díla o husitské revoluci.⁵ Obě tyto práce mají v podstatě syntetizující a koncepční charakter, čímž se odlišují od studií, jimiž si autor na přelomu prvního a druhého desetiletí 21. věku začal vytvářet předpoklady pro zamýšlenou novou edici. Učinil tak v pravý čas, neboť už měl k dispozici klíčové příspěvky, všestranně mapující organizaci a strukturu basilejského koncilu, který se v centru badatelské pozornosti ocitl v polovině osmdesátých let 20. a posléze na začátku 21. století. Uvedme zde především výsledky vědeckého úsilí Ericha Meuthena, Johanna Helmratha, Hanse-Jörga Gilomena či Heriberta Müllera,⁶ jejichž poznatky Šmahel adekvátně využil.

Shodou okolností jsem první autorovu studii, sepsanou v souvislosti s proponovanou edicí, lektoroval, druhou mi zanedlouho dedikoval k šedesátým narozeninám.⁷ Tehdy ani nepomýšlel na to, že by moderní edici kompaktát sám připravil. V úvodu ke knižní publikaci, do níž roku 2011 obě (badatelsky aktualizované) stati začlenil a jimž předřadil důkladné pojednání o administrativě basilejského koncilu, skepticky poznamenal, že tento „časově i jinak náročný úkol“ přesahuje jeho „pozemské možnosti“.⁸ Za svou povinnost v dané chvíli považoval přesně určit listiny, které skutečně patří do souboru basilejských kompaktát, neboť počet písemností zahrnovaných pod tento zastřešující pojem ve vědecké literatuře kolísal mezi osmi až patnácti. Po pracné probírce množství dokumentů, jež známe v originálních vyhotoveních, opisech i starých tiscích, a po jejich vnější i vnitřní kritice, komparaci a klasifikaci vymezil deset listin tvořících ucelenou množinu basilejských kompaktát. Jejich seznam i s podrobnými charakteristikami zařadil, motivován úsilím

2010, s. 19–43 (i některé další stati); Winfried EBERHARD, *Der Weg zur Koexistenz: Kaiser Sigmund und das Ende der hussitischen Revolution*, Bohemia 1992, Band 33, Heft 1, s. 1–43.

5 František ŠMAHEL, *Husitské artikuly a jihlavská kompaktáta*, in: Jihlava a Basilejská kompaktáta. Sborník příspěvků z mezinárodního sympozia k 550. výročí přijetí Basilejských kompaktát. Jihlava 26.–28. června 1991, edd. Dana Nováková – Karel Křesadlo, Jihlava 1992, s. 11–28; TÝŽ, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1993, s. 280–287, 296–313.

6 Například Erich MEUTHEN, *Das Basler Konzil als Forschungsproblem der europäischen Geschichte*, Opladen 1985 (= Rheinisch-Westphalische Akademie der Wissenschaften, Vorträge G 272); Johannes HELMRATH, *Das Basler Konzil 1431–1449. Forschungsstand und Probleme*. Köln – Wien 1987; Hans-Jörg GILOMEN, *Bürokratie und Korporation am Basler Konzil. Strukturelle und prosopographische Aspekte*, in: Heribert Müller – Johannes Helmrath (hrsg.), *Die Konzilien von Pisa (1409), Konstanz (1414–1418) und Basel (1431–1449)*. Institution und Personen, Ostfildern 2007 (= Vorträge und Forschungen 67), s. 205–255; Heribert MÜLLER, *Die Franzosen, Frankreich und das Basler Konzil (1431–1449)*, Bd. I–II, Paderborn – München – Wien – Zürich 1990.

7 František ŠMAHEL, *Basilejská kompaktáta, jejich zpisemnění a ratifikace*, SMB 1, 2009, s. 187–229; TÝŽ, *Epilog jedné kauzy. Osudy listin basilejských kompaktát*, in: Robert Novotný – Petr Šámal a kol., *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy*. K počtu Petra Čorneje, Praha – Litomyšl 2011, s. 121–139.

8 F. ŠMAHEL, *Basilejská kompaktáta* (2011), s. 5.

pomoci badatelům i budoucím editorům, jako první exkurs do českého znění knihy.⁹ Věren metodě systémové analýzy Šmahel chápal a chápe basilejská kompaktáta výlučně jako listiny, obsahující dohody mezi husity a basilejským koncilem a jejich následnou ratifikaci. Nepočítá sem takzvaná císařská kompaktáta, jejichž vydáním podměnily husitské stavy přijetí Zikmunda Lucemburského na český trůn, ani další volně související písemnosti (zápisy o volbě Jana Rokycany pražským arcibiskupem, breve papeže Evžena IV. ze dne 11. března 1436). Proto se také název české i německé verze knihy zřetelně a jednoznačně vztahuje k *basilejským* kompaktátům, nikoliv ke kompaktátům v širším slova smyslu. Tak tomu bylo před osmi lety a je tomu tak i dnes, kdy držíme v rukou Šmahelovu německou publikaci s moderním vydáním deseti latinských listin. Původní autorova skepse k vlastním možnostem zjevně nebyla opodstatněná.

Před recenzentem však právě v tomto okamžiku vyvstává nesnadná úloha alespoň rámcově zjistit, v čem se německé znění liší (pochopitelně kromě edice) od verze české. Kdo zná Šmahelovu sympatickou posedlost zpřesňovat a doplňovat vlastní práce, aby byly vědecky co nejaktuálnější, ví, o čem mluvím. Hlavní text se naštěstí až na několik drobností nezměnil a nezměnilo se ani jeho rozvržení do tří kapitol, věnovaných basilejskému koncilu a jeho administrativě, zlistinění i ratifikaci kompaktát a jejich druhému životu, dovedenému k roku 1567. Zato seznam pramenů a literatury vzrostl minimálně o deset titulů, vydaných v letech 2010–2017, i o několik starších položek z oblasti diplomatiky a sfragistiky. Mé dojmy z opětovné lektury se v porovnání s koncem roku 2011, kdy jsem četl české znění, nijak zvlášť neproměnily. Jen jsem si zřetelněji uvědomil autorovu snahu o vědeckou exaktnost, spočívající v příkladném využití diplomatiky, sfragistiky a kodikologie nikoliv pouze pro evidenci, popis a interpretaci kompaktát, nýbrž i pro hutnou (a v řadě ohledů novou) rekonstrukci více než šest let (podzim 1431 – prosinec 1437) trvajících rozhovorů mezi husitskými zástupci a basilejským koncilem. Tento přínos, umožňující nahlédnout obtížný proces geneze kompaktát a zároveň objasnit smysl dobových protokolárních náležitostí i oficialit, vrcholících 5. července 1436 v okázalém představení na jihlavském náměstí, mnohem lépe postihli předchozí recenzenti.

V daném kontextu mě více zaujaly jiné momenty. Předně skutečnost, jak úporný zápas byl sváděn o každé slůvko, neboť dohody musely být nejen dokonale vyvážené, aby uspokojily obě strany, ale současně též uplatnitelné v náboženské i politické praxi. Přesto umožňovaly nejednoznačné výklady, čímž vytvářely podhoubí pro další spory. S tím úzce souvisí další okolnost. V průběhu rozhovorů, jejichž cílem bylo obnovit jednotu českých a moravských husitů s obecnou církví, vystupovali delegáti koncilu i husitští představitelé s očividným politickým sebevědomím, vyrůstajícím ze společného jmenovatele. Konciliarismus i husitství byly plodem pozdně středověkých demokratizačních tendencí, takže k sobě logicky našly cestu. Basilejský synod, kterého se zúčastnil široký okruh duchovních osob (včetně farářů), se jako kolektivní instituce cítil nadřazen papeži, zatímco na husitské straně se konstituoval jako vrcholný politický orgán sněm, vyjadřující vůli českých (částečně též moravských) stavů a při absenci panovníka reprezentující České

9 Ibidem, s. 99–107.

království i navenek. Obě strany pochopitelně sledovaly své zájmy a cíle. I proto basilejská kompaktáta, ač vstoupila v platnost a výrazně přispěla k ukončení husitské revoluce i k následné stabilizaci českomoravského prostoru, zůstala nezavršena (zpracovávající husitské požadavky, týkající se kalicha, koncil v závěru roku 1437 oslyšel). Spory pak s větší či menší intenzitou pokračovaly i po zániku basilejského koncilu, kdy roli hlavního husitského protihráče převzalo papežství. Fakticky skončily až roku 1567, v jehož průběhu přestala být kompaktáta součástí české legislativy. Tento „druhý život“ kompaktát podává Šmahel v dynamickém nástinu s důrazem na osudy kompaktátních listin a na jejich roli v náboženském životě země.

Všechny tři zmíněné kapitoly tvoří v německé publikaci rozsáhlé expozé k vlastní edici, které předchází sedm speciálních exkursů (Anhänge). Stejný počet exkursů nalézáme i v české knize, nicméně rozdíly jsou patrné. Původního českého textu se přidržují pouze některé (zvláště č. IV–VII, pojednávající o staročeských překladech kompaktát, o tiscích kompaktát z počátku 16. století i o takzvaných císařských kompaktátech), zbývající tři jsou buď koncipovány nově (exkurs o originálech a pečetích kompaktátních listin), nebo upraveny (seznam rukopisných dochování, respektive soupis listinných originálů kompaktát v kodexu 4488 Rakouské národní knihovny ve Vídni). V zásadě platí, že tyto partie knihy poslouží především badateli, který se hodlá kompaktáty detailně zabývat a již se v problematice slušně orientuje.

Edice deseti latinsky psaných kompaktátních listin zabírá 49 tiskových stran. Před edicí textu každé listiny najde zájemce všechny potřebné údaje, tj. rukopisná uložení, tištěná vydání i základní vědeckou literaturu, pod čarou pak textově kritický komentář a nejnnutnější věcné vysvětlivky. V porovnání s českou publikací však Šmahel pořadí listin na některých místech přeskupil a z kompaktát vyřadil koncilní dekret *Ut lucidius videatur* o přijímání pod obojí způsobou, datovaný v Basileji 23. prosince 1437. Počet deseti listin však zůstal zachován, neboť v souboru se nově objevil mandát generálního sněmu (tj. českého husitského zemského sněmu zastupujícího i moravské utrakvisty) pro všechny obyvatele Českého království a Moravského markrabství o uzavření míru a jednoty s církví. Vydán byl 12. července 1436 v Jihlavě a tiskem ho před Šmahelem zpřístupnil pouze Johannes Cochlaeus.¹⁰ Znamená to, že osm listin bylo vydáno v Jihlavě v rozmezí od 2. do 13. července (ač hlavní text kompaktát byl v čistopise hotov již 11. prosince 1433), dvě koncilní buly (ratifikace kompaktát a s ní související prováděcí listina) nesou datum 15. ledna 1437. Považujeme toto vymezení souboru basilejských kompaktát za Šmahelovo poslední slovo, představující v porovnání s rokem 2009, kdy se spokojil s osmi listinami,¹¹ dosti výrazný posun.

Je to řešení systémové a z právního hlediska čisté (zahrnující text dohody, mandáty a vykonavatelské i ratifikační listiny), nikoliv ale bezproblémové. V uvedeném rozsahu se totiž basilejská kompaktáta v žádném dosud známém pramenném souboru nevyskytují. V pouhých třech rukopisech pak pohromadě nacházíme alespoň osm listin pečetěných v Jihlavě během první poloviny července 1436, ne však koncilní buly z 15. ledna 1437,

10 Johannes Cochlaeus, *Historia Hussitarum libri duodecim*, Apud S. Victorem prope Moguntiam 1549, s. 249.

11 F. Šmahel, *Basilejská kompaktáta, jejichž zpisemnění a ratifikace*, s. 227.

dochované na čtyřech jiných místech. Šmahelovo vymezení má tedy povahu logické rekonstrukce, která do vědecké debaty vnáší novum a zároveň vyjadřuje snahu poskytnout bádání o kompaktátech jasný a věcný základ.

Tento potřebný a zdůvodněný krok má ovšem háček, neboť teorie a praxe se nezdíka rozcházejí. Dlouhodobé rozpaky, provázející úsilí o vymezení kompaktát, nevznikly samy od sebe, nýbrž reflektovaly pozdně středověkou realitu. Ani přímí aktéři dobových sporů totiž zcela přesně nevěděli, které listiny do souboru patří a které nikoliv. Česká strana pod souhrnným názvem kompaktáta běžně chápala i listiny, jež s vyjednáváním dohody mezi husity a koncilem přímo či nepřímo souvisely (mimo jiné breve Evžena IV., kališníky, včetně Jiřího Poděbradského, mylně pokládané za papežské uznání kompaktát; zápisy o volbě Jana Rokycany arcibiskupem)¹² i brněnsko-jihlavské úmluvy, jimiž Zikmund Lucemburský v letech 1435–1436 legalizoval výsledky husitské revoluce, zajistil si uznání své vlády v Českém království a fakticky odsouhlasil ústavně právní proměnu českého státu v monarchii stavovského typu. Sem náleží především Zikmundův zápis na církevní svobody Království českého, datovaný v Brně 6. července 1435 a zpečetěný ve Stoličném Bělehradu 6. ledna 1436 (takzvaná císařská kompaktáta), dále císařova listina, schvalující 20. července 1436 svobody i práva Českého království a výslovně vydaná v souvislosti s přijetím basilejských kompaktát, i císařský majestát, potvrdivší 22. července 1436 českým královským městům, že nemusí přijímat zpět duchovní a světské obyvatele, kteří v průběhu revoluce tato města opustili.¹³ To byl stěžejní důvod, proč Šmahel věnuje zvýšenou pozornost soupisu kompaktátních listin předložených v srpnu 1478 českému zemskému sněmu a také tisku kompaktát z roku 1513. Poněvadž však tyto výsady šly zjevně nad rámec basilejských kompaktát, do své edice je nepojal. Autorovo rozhodnutí mohlo mít ale i jiný motiv. Kromě takzvaných císařských kompaktát, která známe v latinském i českém znění, jsou všechny zbývající dokumenty psány (jistě s ohledem na příjemce) česky, což by charakter edice, určené především mezinárodní vědecké veřejnosti, zásadně proměnilo.

Před budoucím bádáním tak stojí naléhavá výzva, aby v dohledné době doplnilo Šmahelovu edici moderním kritickým vydáním brněnsko-jihlavských dohod českých utrakvistických stavů se Zikmundem Lucemburským. Bez tohoto počínu se naše poznání základních dokumentů české reformace zastaví v polovině cesty. V budoucí edici by neměl chybět ani Zikmundův zápis, datovaný 6. července 1435 v Brně a zajišťující husitské Praze rozsáhlé náboženské a církevní svobody,¹⁴ významně překračující chystané dohody s koncilem. Jeho výjimečnost násobí fakt, že zůstal v platnosti i po uzavření slavného kutnohorského náboženského míru v březnu 1485. Právní legalizace výsledků husitské revoluce byla natolik závažným církevním, ústavním a historickým předělem, že musí být vnímána a zkoumána komplexně s vědomím všech důležitých vazeb.

Ačkoliv nerad vystupuji v úloze otravného hnidopicha, vědecké poznání se stále rozšiřuje a některé Šmahelovy údaje můžeme rozmnožit alespoň o drobná zjištění. Tak víme, že kronika Starého kolegiáta pražského cituje závěr prvního mandátu basilejských

12 *AC III*, s. 436–437 (č. 15), 441–442 (č. 17), 445–446 (č. 20)

13 *AC III*, s. 427–431 (č. 12), 446–449 (č. 21), 449–450 (č. 22).

14 *AC III*, s. 431–434 (č. 13).

legátů ze dne 13. července 1436, i že text *S'* Starých letopisů českých uchoval v porušeném znění Zikmundovy zápisy z Brna (6. července 1435) a Jihlavy (13., 20. a 22. července).¹⁵ Vzhledem k dramatickému nárůstu vědecké produkce, jejíž zvládnutí není v lidských silách, by bylo nesmyslné uvádět, co vše v seznamu užité literatury chybí. Ve vztahu k tématu však přece jen postrádám Bylinovu knížku o cestě husitského poselstva do Basileje, práce Antonína Kalouse a Anny Skýbové, týkající se jednání o kompaktáta ve dvacátých letech 16. věku, a Strikovu monografii o Janu Stojkovičovi.¹⁶

Nepatrné kosmetické úpravy nemohou nic změnit na záslužném přínosu publikace, v níž se František Šmahel, jehož známe jako vynikajícího syntetika, analytika i mistra slova, zaskvěl jako neméně zdatný editor a badatel, precizně ovládající pomocné vědy historické. Diplomatika, sfragistika i kodikologie však v jeho pojetí nejsou samoučelnými disciplínami, nýbrž nástrojem, který vzorově využil k osvětlení složitého problému a k zveřejnění edice, bez níž se výzkum dějin pozdně středověké Evropy napříště neobejde.

Petr Čornej

Petr ČORNEJ

Husitství a husité

Praha, Nakladatelství Karolinum 2019, 480 s., ISBN 978-80-246-3993-2.

Knihu *Husitství a husité* předkládá odborné i širší veřejnosti přední český medievista Petr Čornej jako třetí a poslední „výbor ze svých studií“ (s. 9) a jako určitou bilanci na konci své profesní dráhy „plně institucionalizovaného“ akademika.¹ Psát recenzi na danou publikaci znamená minimálně trojí, a to vyrovnání se s osobní rovinou, v níž autor velmi citlivě a trefně odkrývá své postoje k vývoji historiografie v posledních desetiletích, dále rovinu teoretických a metodických přístupů k dějinám husitství a nakonec samotnou rekonstrukci minulého dění.

Struktura práce směřuje od vymezení základních pojmů v I. kapitole (s názvem „Pojmy a problémy“) přes chronologicky řazené kapitoly II. až IV. („V předvečer revolučního výbuchu“, „Husitská Praha“ a „Král dvojího lidu“) k pozdější reflexi husitství historiografií pozdního středověku a počínajícího novověku („Na soudu dějin“) a rovněž optikou moderní a postmoderní společnosti („V pohledu moderní doby“). Poznámkový aparát je v práci

15 *Staré letopisy české (Východočeská větev a některé související texty)*, edd. Alena M. Černá – Petr Čornej – Markéta Klosová, Praha 2018, s. 115, 204–206, 207–210.

16 Stanisław BYLINA, *Podróż husytów do Bazylei*, Warszawa 2013; Anna SKÝBOVÁ, *Česká šlechta a jednání o povolení kompaktát r. 1525*, in: *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu* (AUC – Philosophica et historica 1, 1976), Praha 1976, s. 81–122; Antonín KALOUS, *Jednání o unii katolíků a utrakvistů ve dvacátých letech 16. století*, in: R. Novotný, P. Šámal a kol., *Zrození mýtu*, s. 183–190; Zvezdan STRIKA, *Johannes von Ragusa /†1443/. Kirchen- und Konzilsbegriff in der Auseinandersetzung mit den Hussiten und Eugen IV.*, Augsburg 2000.

1 K tomu přímo: s. 9: „...s koncem kalendářního roku 2019 po více než pětadvaceti letech působení definitivně opustím akademický svět.“